

Obsah

Úvodník (<i>P. Gorazd, O.Carm.</i>)	1
Stanovy Řádu bratří blahoslavené Panny Marie Karmelské	
– Úvodní list otce generálního převora	1
– Stanovy čl. 1- 28.	2
Mariánské obrazy – ano či ne? (<i>P. Gorazd Cetkovský, O.Carm.</i>)	10
Reliéf Korunování Panny Marie z původně karmelitánského kostela Panny Marie Sněžné v Praze (<i>Foto: Dominik Bouma</i>)	14
Z dopisů sv. Terezie z Avily (2) (<i>Veronika Elisabeth Schmitt, OCD</i>)	16

Doloudalo se k Vám,

milí čtenáři, druhé opožděné letošní číslo našeho časopisu. Slíbil jsem v tomto roce, prožívaném v Karmelu s výroční vděčností Panně Marii za dar škapulíře, zaměřit na Pannu Marii Karmelskou více pozornosti. Značnou část tohoto čísla zabírá výňatek z textu Stanov Řádu karmelitánů. I na těchto stránkách se o Panně Marii Karmelské mluví. Víím, že jazyku dokumentů není lehké rozumět a že vyžaduje více soustředění. Ale přitom právě dokumenty jsou texty velmi propracovanými, které se snaží vystihnout důkladně a aktuálně spiritualitu Karmelu v jejím bohatství, proměnách a nových obzorech. Tak se námaha vložená do jejich četby nepochybně vyplatí. Zde předložený text Stanov je pouze pracovním, ne schváleným oficiálním překladem. Doufám, že jej jako zdroj podnětů k přemýšlení i rozjímání může použít nejen široký okruh karmelitánských terciářů, ale také bratři, sestry a terciáři tereziánského Karmelu, kteří se řídí stanovami jejich společenstvím vlastními. Věřím, že i tímto způsobem můžeme naplňovat výzvu Pána Ježíše k Petrovi, kterou Jan Pavel II. přejal za základ svého listu *Novo millennio ineunte*: „*Duc in altum! – Zajed' na hlubinu!*“ (Lk 5,4.)

S přáním mateřské ochrany Panny Marie, Královny posvátného škapulíře, a hojnosti Boží milosti Vám všem

P. Gorazd, O.Carm.

STANOVY ŘÁDU BRATŘÍ BLAHOŠLAVENÉ PANNY MARIE KARMELSKÉ

*schválené generální kapitulou konanou v září 1995 v Římě,
jak je nařídil vydat generální převor P. Joseph Chalmers¹*

LIST GENERÁLNÍHO PŘEVORA

Milí spolubratři,

s velikou radostí vám předkládám text našich nových stanov, schválených generální kapitulou v září 1995. Jsou ovocem našich příspěvků, přibližně devíti let práce různých odborníků, jakož i studia a hodnocení při setkáních bratří.

V první části je vykresleno naše charisma a naše poslání: jsme kontemplativní bratrské společenství uprostřed lidu a jemu ke službě.

¹ Originální italský text viz: *Analecta ordinis carmelitarum*, vol. 47, n.1, Jan.-Jun. 1996, Roma, Editiones carmeliticae, 1996.

Bratrskému životu je věnována druhá část, která vybízí naše komunity, aby byly večeřadly společenství, modlitby a služby, ano aby se stále víc stávaly viditelnými a věrohodnými ikonami Nejsvětější Trojice.

Proces výchovy je vysvětlen ve třetí části a je představen – ve svých různých fázích – ne jako spousta mnohého, co je třeba dělat, ale jako životní styl; poslední část je pak věnována řízení řádu, jež považujeme za službu, vedení a animaci.

Výsledkem je text velmi bohatý a podnětný pro dnešní život nás karmelitánů a pro náš apoštolát. Nesmí tedy skončit na čestném místě v policích našich knihoven. Je nezbytné najít příhodné formy, jak obsah stanov prohlubovat a osobně žít; ale také s nimi, alespoň v základních rysech, seznámit všechny, kdo patří do naší rodiny. Cenným přínosem tu mohou prostřednictvím vhodných pomůcek přispět ti z nás, kdo se věnují studiu. Díky Bohu máme v řádu dobře připravené osobnosti, které tento úkol mohou splnit. Chceme je tedy povzbudit, aby nám svými objevy a postřehy pomáhaly zakusit, milovat a uskutečňovat ducha Karmelu, aby nám daly na prahu třetího tisíciletí pocítit, že jsme dědici slavné minulosti, která se nestává zkamenělinou, ale zůstává živá a činná prostřednictvím života a nasazení se v dnešní církvi a světě. Odevzdejme se ochotně Duchu svatému a přijmeme s vděčností příspěvek Marie, naší Matky a Sestry: pocítíme, že jsme povzbuzeni rozvažovat o tomto textu a přijímat ho jako skrovnou, ale vzácnou pomoc na naší cestě zasvěceného života.

Bratrsky v Karmelu

P. Joseph Chalmers, O.Carm.
generální převor
V Římě 25. března 1996
o slavnosti Zvěstování Páně.

PRVNÍ ČÁST

CHARISMA A POSLÁNÍ KARMELOU, ZÁKLADNÍ CHARAKTERISTICKÉ RYSY

I. kapitola • Řád jako dar a poslání

1. V Ježíši Kristu, Synu Otce a „prvorozeném celého tvorstva“,¹ žijeme nový způsob spojení s Bohem a s bližními. Tak se nám dostává podílu na poslání Vtělného Slova v tomto světě a vytváříme církev, která je v Kristu „jakoby svátost neboli znamení a nástroj vnitřního sjednocení s Bohem a jednoty celého lidstva“.²

2. Životem v poslušnosti vůči Ježíši Kristu³ a přijetím jeho evangelia za nejvyšší normu našeho života⁴ směřujeme v moci jeho Ducha, který přiděluje každému své dary, jak chce,⁵ k vzájemné službě – ať mezi námi, nebo vůči druhým lidem. Tímto způsobem přispíváme k tomu, aby se v tomto světě uskutečňoval Boží záměr sjednotit všechny ve svatý lid.⁶

3. Jedním z těchto darů Ducha je také život podle evangelijních rad, k němuž se zavazujeme řeholními sliby. Jako řeholníci jsme Kristem povoláni k tomu, abychom žili a šířili jeho přetvářející a osvobozující sílu a život podle evangelijních rad

– vlastním, účinným a aktuálním způsobem. A tak se tento život vyznačuje usilovným hledáním Boha v úplném přilnutí ke Kristu, což se projevuje v bratrském životě a apoštolském zánícení.

4. Toto povolání vyžaduje plně přijmout podmínky, které Kristus klade těm, kdo ho v tomto způsobu života chtějí následovat: přijímání vůle Boží jakožto účast na poslušnosti Kristově; život v chudobě a ve společenství majetku jakožto výraz naší jednoty v Kristu a vzájemné evangelijní jednoty s bratřími; a konečně zasvěcenou čistotu jakožto výraz lásky vůči Bohu a vůči bratřím.

5. Naš zasvěcený život považujeme především za pozvání a velký dar Boží, jímž nás Bůh zasvěcuje sobě, abychom sloužili bratřím podle příkladu Kristova. Toto povolání v nás v našem společném bratrství zdokonaluje – rovněž charismatickou – moc života přijatého při křtu a při biřmování tím, že nás zvláštním způsobem spojuje s církví a že nás činí pohotovými ke službě Bohu a lidem, „aby Kristovo království v duších zakořeňovalo a upevňovalo se a aby se šířilo do všech částí světa“.⁷

6. Proto se my, bratři blahoslavené Panny Marie Karmelské, tážeme sami sebe, které zvláštní prvky, mezi tolika rozmanitými charismaty a povoláními, dávají naší řeholní rodině v církvi její vlastní ráz.

7. V době křížových výprav do Svaté země se na různých místech Palestiny usadili poustevníci. Někteří z nich „vedli podle příkladu svatého muže a poustevníka proroka Eliáše poustevnický život na hoře Karmel, v blízkosti pramene, zvaného pramen Eliášův. V celách, podobných skromným včelím úlům, připravovali jako včely Páně med duchovní sladkosti“.⁸

8. Potom, na žádost samotných poustevníků, je sv. Albert, patriarcha jeruzalémský, spojil v jedno „collegium“ a dal jim pravidla pro život – v souladu s jejich poustevnickým ideálem („propositum“),⁹ který odpovídal duchu takzvaného putování do Svaté země a prvotní křesťanské obce v Jeruzalémě.¹⁰ Tito poustevníci, podněcováni „láskou ke Svaté zemi, se v ní zasvětili tomu, který ji získal prolitím své krve, aby mu sloužili v rouchu zbožnosti a chudoby“,¹¹ setrváním „ve svaté kajícínosti“¹² a vytvářením bratrské komunity.

9. Toto pravidlo pro život bylo pak v roce 1226 schváleno Honoriem III., v roce 1229 Řehořem IX. a v roce 1245 Inocencem IV.;¹³ posledně jmenovaný papež je nakonec v roce 1247 definitivně schválil jako pravou a vlastní řeholi a zároveň je přizpůsobil podmínkám života na Západě.¹⁴ Toto přizpůsobení bylo nutné, když karmelitáni začali přesídlivat na Západ, aby unikli pronásledování, a když projevíli ochotu osvojit si takový způsob života, „v němž by se mohli radovat z toho, že s pomocí Boží sobě i bližním napomáhají ke spáse“.¹⁵

10. Schválení řehole Inocencem IV. umožnilo, aby se karmelitáni dali do služeb církve životem podle společného ideálu žebravých řádů neboli řádů – apoštolských bratrstev. Zachovávají však zvláštnosti svého počátečního charismatu,¹⁶ které budou v průběhu staletí zářit jako výsada Karmelu, ať už mezi jeho členy, nebo v celé církvi, zvláště díky mistrům duchovního života, které Bůh řádu daroval.

11. Řehole vytyčuje základní prvky karmelského života v poslušnosti vůči Kristu podle ducha řádu: rozjímat dnem i nocí nad zákonem Páně,¹⁷ v mlčení a samotě, aby slovo Boží hojně přebývalo v srdci a v ústech toho, kdo se jím zabývá;¹⁸ vytrvale se modlit, zvláště vigilie a žalmy;¹⁹ obléci si duchovní zbroj;²⁰ žít v bratrském společenství vyjádřeném každodenním slavením eucharistie,²¹ setkáním kapituly bratří²² a společným vlastnictvím;²³ láskyplné bratrské napomínání za provinění;²⁴ přísmost života spolu s prací a umrtvováním,²⁵ založená na víře, naději a lásce; shoda vlastní vůle s vůlí Boží, hledaná ve víře spolu s dialogem a se službou převora bratřím.²⁶

12. Charakteristickými rysy spirituality Karmelu jsou také eliašský ráz, který karmelitáni rozvinuli vědomí si toho, že žijí na Karmelu – na místě působení velkého proroka, a důvěrnost duchovního života s Marií. Výmluvnými znamením této důvěrnosti jsou (mariánské) pojmenování bratří a první kostel na hoře Karmelu, který byl zasvěcen Marii.

13. V době, kdy lidské pokolení začíná novou etapu dějin, se my karmelitáni, podnětí Duchem, který působí v církvi, snažíme přizpůsobit náš životní program²⁷ novým podmínkám a usilujeme o porozumění znamením času, abychom je zkoumali ve světle evangelia, našeho charismatu i našeho duchovního dědictví²⁸ a toto mohli vnášet do různých kultur.

II. kapitola • Charisma řádu

14. „Žít v poslušnosti vůči Ježíši Kristu a věrně mu sloužit s čistým srdcem a dobrou svědomím“²⁹: tato věta, opírající se o výroky sv. Pavla, je výchozím bodem všech prvků, z nichž sestává naše charisma, a základem, na kterém Albert postavil náš životní program. Specifické podmínky vzniku řádu ve Svaté zemi a jeho schválení Svatým Stolicem – v onom historickém vývoji, jakým prošlo – obohatily „pravidla pro život“, obsažená v řeholi, o nové podněty.

Karmelitáni žijí v poslušnosti vůči Kristu tak, že usilují o hledání tváře živého Boha (kontemplativní rozměr života), o bratrství a o službu (diakonia) uprostřed lidu.

15. Duchovní tradice řádu zdůraznila, že tyto tři základní prvky charismatu nejsou hodnotami samostatnými, navzájem nesouvisejícími, ale že jsou mezi sebou úzce spojeny.

Táž tradice široce rozpracovala zkušenost pouště jako dynamický proces sjednocování oněch hodnot: karmelitán má usilovat o to, učinit ukřižovaného Krista, člověka obnaženého a všeho zbaveného, základem vlastního života, zaměřit k němu prostřednictvím víry všechny své síly a bořit přitom každou překážku, která se staví proti úplné závislosti na něm a proti dokonalé lásce k Bohu a k bratřím. Tento proces oproštění, který vede ke spojení s Bohem – posledním cílem celého růstu člověka – je v naší spiritualitě představován tématy „puritas cordis“ a „vacare Deo“, výrazy pro úplné otevření se vůči Bohu a pro postupné zbavení se skuteho.

Když v tomto procesu dospíváme k tomu, abychom viděli skutečnost očima Božíma, proměňuje se náš postoj ke světu, takže odpovídá Boží lásce, a kontemplace láskyplné Boží přítomnosti se projevuje v našem bratrském životě i v naší službě.³⁰

1. Kontemplativní rozměr života

16. Od samotného počátku totiž společenství karmelitánů přijalo kontemplativní ráz, ať co do uspořádání společenství nebo co do základních hodnot. A takový ráz zřetelně vyplývá z řehole. Ta vykresluje komunitu bratří zcela oddanou naslouchání Božímu slovu prostřednictvím modlitby³¹ a setrvávající ve slavení chval svého Pána;³² komunitu sestávající z osob, jež se chtějí nechat naplnit a utvářet hodnotami Ducha: čistotou, svatými myšlenkami, spravedlností, láskou, vírou, očekáváním spásy,³³ pokojnou prací,³⁴ mlčením, které – jak říká Prorok – je úsilím o spravedlnost a které dává moudrost slovům i jednání,³⁵ rozlišováním, které „usměrňuje ctnosti“.³⁶

17. Řádová tradice vždycky vykládala řeholi a prvotní charisma jako vyjádření kontemplativního rozměru života a k tomuto kontemplativnímu povolání se vždy vracejí velcí duchovní mistři karmelské rodiny. Kontemplace začíná tehdy, když svěříme sami sebe Bohu, ať už on k tomu, aby se nám přiblížil, zvolí jakýkoli způsob. Je to postoj otevřenosti vůči Bohu, jehož přítomnost objevujeme všude. Kontemplace tak představuje vnitřní cestu karmelitána, vycházející ze svobodné iniciativy Boží: Bůh se ho dotýká a přetváří ho, vede ho k jednotě lásky s Ním, pozvedá ho, aby se z této nezasloužené lásky mohl těšit a žít v jeho láskyplné přítomnosti. Jde o přetvářející zkušenost podmaňující lásky Boží. Tato láska nás zbavuje našich omezených a nedokonalých lidských způsobů smýšlení, milování a jednání; proměňuje je ve způsoby božské.

18. Kontemplace má také hodnotu evangelijní a eklesiální.³⁷ Uskutečňovaná kontemplace není jen pramenem našeho duchovního života, ale určuje také kvalitu našeho bratrského života a naší služby uprostřed Božího lidu.³⁸ Hodnoty kontemplace v skutku – žijeme-li je ve spleťtém dění každodenního života věrně – činí bratrské karmelitánské společenství svědectvím živé a tajemné přítomnosti Boží uprostřed Božího lidu. Hledání Boží tváře a přijímání darů Ducha mu dává větší pozornost vůči znamením časů, citlivost k přítomnosti Slova v dějinách, a to i prostřednictvím vnímání a hodnocení skutečností a událostí v církvi a ve společnosti.³⁹

Tak Karmel – solidární s dramaty a nadějemi lidstva⁴⁰ jako Ježíš Kristus – bude s to přijímat patřičná rozhodnutí, jež povedou k proměně života a k jeho připodobnění vůli Otce.

Mimo to bude k prospěchu církve podporovat ty, kteří se cítí povoláni k životu poustevnickému.

2. Bratrství

19. Kontemplativní postoj ke světu kolem nás nám v tom, co každodenně prožíváme, dává objevit přítomnost Boží a dává nám nacházet Boha zvláště v našich bratřích. Tímto způsobem jsme vedeni k tomu, abychom si cenili tajemství osob v naší blízkosti, s nimiž sdílíme náš život. Naše řehole požaduje, abychom zásadně byli „fratres“,⁴¹ a připomíná nám, že kvalitu osobních kontaktů a vztahů mezi námi, které charakterizují život karmelské komunity, je třeba rozvíjet podle příkladu

prvotní komunity křesťanů v Jeruzalémě.⁴² Být „fratres“ pro nás znamená růst v sounáležitosti a v jednotě⁴³, v překonávání rozdílů a výsad,⁴⁴ ve spoluúčasti a spoluodpovědnosti,⁴⁵ ve sdílení dober,⁴⁶ společného životního programu a osobních charismat;⁴⁷ a také být pozornými k duchovnímu i duševnímu blahu osob a kráčet přitom cestami dialogu a smíření.⁴⁸

20. Tyto hodnoty bratrství jsou vyjádřeny a čerpají sílu ve slově Božím, v eucharistii a v modlitbě. Božím slovem – nasloucháním mu, modlitbou nad ním, jeho prožíváním v mlčení, samotě a ve společenství,⁴⁹ a zvláště formou „lectio divina“ – jsou karmelitáni každodenně přiváděni ke zkušenosti podloženému poznávání tajemství Ježíše Krista.⁵⁰ Podněcování Duchem a zakořenění v Kristu Ježíši, přebývají v něm dnem i nocí⁵¹ a inspirují jeho slovem všechno své rozhodování a jednání.⁵² Povzbuzení Božím slovem a ve společenství s celou církví „fratres“ společně chválí Pána⁵³ a zvou druhé spolusdílet zkušenost modlitby.

Ke slavení eucharistie, zdroje a vrcholu jejich života,⁵⁴ jsou „fratres“ voláni ze samoty a od apoštolské práce – nakolik je to možné – každý den, aby kolem stolu Páně⁵⁵ byli spolu „jedno srdce a jedna duše“⁵⁶ a prožívali pravou bratrskou koinonii v nezaslouženosti obdarování a vzájemné službě,⁵⁷ ve věrnosti společnému programu a ve smíření podněcovaném Kristovou láskou.⁵⁸

Jako kontemplativní společenství hledáme tvář Boží a sloužíme církvi v srdci světa nebo případně v poustevnické samotě.

3. Služba uprostřed lidu

21. Jako kontemplativní společenství hledáme Boží tvář také v srdci světa. Věříme, že Bůh přebývá uprostřed svého lidu, a proto bratrské společenství Karmelu se cítí živou součástí církve a dějin: jako společenství otevřené, schopné naslouchat svému okolí a nechat je klást otázky; ochotné přijímat výzvy dějin a dávat autentické odpovědi života podle evangelijních rad na základě vlastního charismatu;⁵⁹ jako společenství solidární a pohotové ke spolupráci se všemi lidmi, kteří trpí, doufají a namáhají se při hledání království Božího.⁶⁰

22. Putování, na něž nacházíme v řeholi narážku,⁶¹ je totiž výrazem evangelijně-apoštolského charakteru žebravých řádů a je karmelitánskému společenství vybidkou k rozlišování a následování cest, které komunitě a jednotlivcům vytyčuje Duch Páně. Zároveň je znamením solidarity a velkorysé služby jak univerzální i místní církvi, tak dnešnímu světu.⁶²

23. Konvent, tedy místo, kde žije komunita, je (jak napovídá jméno odvozené od „convenire“ – sejít se) pro Karmel také místem pohostinného přijetí příchozích,⁶³ takže ono společenství srdcí, ono bratrské smíření a onu zkušenost s Bohem, které prožíváme v komunitě, sdílíme s dalšími lidmi.

24. Tento způsob přebývání „uprostřed lidu“ je pak znamením a prorockým svědectvím nových vztahů, přátelství a bratrství mezi muži a ženami, všude. Je prorocktím spravedlnosti a pokoje ve společnosti a mezi národy, přinášeným jako podstatná součást radostné zvěsti a v činorodém úsilí o spolupráci na přeměně systému a struktur hříchu v systémy a struktury milosti.⁶⁴ A je také rozhodnutím „zvolit si

sdílení života s těmi, kdo krácejí dějinami jako „minores“, abychom těmto bratřím řekli, více životem než ústy, slovo naděje a spásy.“⁶⁵ Taková volba je logickým důsledkem našeho slibu chudoby, jímž jsme se zavázali ve společenství bratří žebravého řádu a v souvislosti s poslušností vůči Ježíši Kristu, kterou žijeme také v poslušnosti vůči chudým a těm, v nichž především se zrcadlí tvář Páně.⁶⁶

4. Eliáš a Maria, postavy, jimiž se inspirujeme

25. Všechno, čím dnes toužíme a chceme být, vidíme uskutečněno v životě proroka Eliáše a blahoslavené Panny Marie. Oni totiž, každý svým způsobem, „měli stejného ducha, (...) stejnou formaci, stejného učitele: Ducha svatého“.⁶⁷ Když se díváme na Marii a na Eliáše, můžeme snáze pochopit, niterně přijmout, žít a zvěstovat pravdu, která nás osvobozuje.⁶⁸

26. Eliáš je osamocený prorok, který uchovává žízeň po jediném Bohu a žije v jeho přítomnosti.⁶⁹ Je člověkem kontemplace, uchváceným žhoucím zanícením pro Boží svrchovanost,⁷⁰ jehož „slovo plálo jak pochodně“.⁷¹ Je mystikem, který se po dlouhé a namáhavé cestě učí vnímat nová znamení přítomnosti Boží.⁷² Je prorokem, který zasahuje do života lidu, bojuje proti falešným modlám a vede lid znovu k věrnosti smlouvě s jediným Bohem.⁷³ Je prorokem solidárním s chudými a opomíjenými a brání ty, kteří trpí násilí a nespravedlnost.⁷⁴

Od Eliáše se karmelitán učí být mužem pouště, nerozděleného srdce, stojícím cele před Bohem, zcela oddaným službě Bohu, člověkem, který si bez kompromisů zvolil Boha a plane pro něj zanícením. Jako Eliáš také karmelitán věří v Boha, nechává se vést Duchem a Božím slovem, přijatým do hloubi vlastního srdce, aby dosvědčoval Boží přítomnost ve světě – tím, že dovolí, aby Bůh byl v jeho životě skutečně Bohem.⁷⁵ A konečně vidí karmelitán v Eliáš – spojeném s hloučkem jeho prorockých učedníků – vzor bratrství žitého v komunitě⁷⁶ a učí se spolu s ním být prostředníkem Boží něhy vůči nuzným a pokorným.⁷⁷

27. Maria, zastíněná Duchem Božím,⁷⁸ je pannou nového srdce,⁷⁹ která dává lidskou tvář Slovu, jež se stává tělem.⁸⁰ Je pannou moudrého a kontemplativního naslouchání, která uchovává ve svém srdci události a Pánova slova a rozvažuje o nich.⁸¹ Je věrnou učednicí moudrosti; učednicí, která hledá Ježíše – Moudrost Boží – a jeho Duchem se nechává vychovávat a utvářet, aby si tak ve víře osvojila styl, jak žít a co volit.⁸² Takto vychována je pak Maria schopna vnímat „velké věci“, které v ní Bůh naplnil pro spásu pokorných a chudých.⁸³

Maria, i když byla Matkou Pána, stává se dokonalou učednicí, ženou víry.⁸⁴ Následuje Ježíše, putuje spolu s apoštoly a sdílí s nimi namáhavou a náročnou cestu, která vyžaduje především bratrskou lásku a vzájemnou službu.⁸⁵ Na svatbě v Káni nás učí věřit jejímu Synu;⁸⁶ u paty kříže se stává matkou všech věřících⁸⁷ a prožívá s nimi radost ze vzkříšení. Sjednocuje se s ostatními učedníky „v neustálé modlitbě“⁸⁸ a přijímá prvotiny Ducha, který naplňuje první křesťanskou komunitu apoštolskou horlivostí.

Maria přináší radostnou zvěst spásy všem lidem.⁸⁹ Je ženou, která navazuje vztahy nejen s úzkým okruhem Ježíšových učedníků, ale i s ostatními: s Alžbětou, s novomanželi v Káně, s dalšími ženami a s Ježíšovými „bratry“.⁹⁰

V Panně Marii, Matce Boží a vzoru církve, nacházejí karmelitáni dokonalý obraz všeho toho, čím sami touží a doufají být.⁹¹ Proto byla Maria vždy považována za Patronku řádu, byla řádem nazývána také Matkou a Ozdobou, a ji by karmelitáni měli mít stále před očima a v srdci jako „Pannu nejčistší“. Když se na ni díváme a žijeme v důvěrnosti duchovního života s ní, učíme se stát před Bohem a spolu jako bratři Páně. Maria skutečně žije uprostřed nás jako Matka a jako sestra, pozorná k našim potřebám, a společně s námi očekává a doufá, trpí i raduje se.⁹² Škapulíř je znamením Mariiiny mateřské, ustavičné a pevné lásky k bratrům a sestram v Karmelu.

Podle své tradice, především od XVI. století, vyjadřuje Karmel láskyplnou Mariinu blízkost Božímu lidu prostřednictvím škapulířové zbožnosti. Škapulíř je znamením zasvěcení se Marii, prostředkem přidružení věřících k řádu a přístupným a účinným nástrojem evangelizace.⁹³

5. Rodina Karmelu

28. Mnohotvárnost způsobů prožívání charismatu Karmelu je pro nás důvodem k radosti. Potvrzují tvůrčí plodnost⁹⁴, kterou působí Duch a již chceme přijímat s vděčností a rozlišováním.

Všechny osoby i společenství, jak oficiální, tak neformální, inspirující se řeholí sv. Alberta, její tradicí a hodnotami vyjádřenými v karmelitánské spiritualitě, tvoří dnes v církvi karmelitánskou rodinu.⁹⁵

K této rodině tedy patříme my a naši bratři tereziánské reformy, sestry jedné i druhé řádové větve, přidružené řeholní kongregace, třetí řády ve světě, sekulární instituty, ti, kdo jsou přičleněni k řádu skrze svatý škapulíř, ti, kdo z nějakého jiného důvodu či závazku se těší přidružení k řádu, ona hnutí, která – i když z hlediska právního k řádu nepatří – hledají inspiraci a oporu v jeho spiritualitě, a rovněž každý muž a žena, kteří jsou přitahováni hodnotami žitými v Karmelu.

POZNÁMKY

(Protože předpokládáme, že poznámky použijí jen nejhrošlivější čtenáři, spoléháme se také, že si budou umět vysvětlit i použité zkratky. Mimo biblických knih se odkazy týkají dokumentů Druhého vatikánského koncilu a Svatého Stolce, řehole sv. Alberta (s použitím nového číslování kapitol – viz časopis Karmel č. 1 / 2000) a v několika případech také historických pramenů nebo vnitrořádových dokumentů, které jsou ovšem u nás prakticky nedostupné.)

(1) Kol 1,15.

(2) LG 1.

(3) Srov. Řehole, k. 2.

(4) Srov. PC 2.

(5) Srov. 1 Kor 12,11.

(6) Srov. LG 9; GS 32.

(7) LG 44.

(8) Jacques de Vitry, *Historia Orientalis*, kk. 51 a 52, vyd. J. Bongars, *Gesta Dei per Francos*, Hanover, 1611, I, s. 1074n., český překlad v: U. Dobhan, *Spiritualita Karmelu*, Karmelitánské nakl., Kostelní Vydří 1994, str. 45, pozn. 2.

(9) Řehole, k. 3.

(10) Srov. Řehole, kk. 10, 18-19, 14 s Jan 15,4; 14,23; Žid 13,14; Zj 21; a Řehole kk. 10-15 se Sk 2,42-47; 4,32-35.

(11) Bula *Ex vestrae religionis* Urbana IV., datovaná 5.4.1262, v Bull. carm., I, s. 523.

(12) Srov. *Rubrica I*, v *Constitutiones capituli Londinensis anni 1281*, ed. L. Saggi, v *AnalOCarm*, 15 (1950), s. 208.

(13) Srov. buly *Ut vivendi normam* Honorie III. z 30.1.1226, *Ex officii nostri* Řehoře IX. z 6.4.1229 a *Ex officii nostri* Inocence IV. z 8.6.1245: *Bull. carm.*, I, ss. 1, 4-5, 5.

(14) Srov. bula *Quae honorem Conditoris* Inocence IV. z 1.8.1247: *Bull. carm.*, I, s. 8.

(15) Bula *Paganorum incursum* Inocence IV. z 27.7.1246: vyd. A. Staring v *Carmelus*, 27 (1980), ss. 281-2.

(16) Srov. *Řehole*, kk. 10, 18-19; *Constitutiones 1281*, s. 210.

(17) Srov. *Řehole*, k. 10.

(18) Srov. *Řehole*, kk. 10, 19, 21.

(19) Srov. *Řehole*, kk. 10, 11.

(20) Srov. *Řehole*, k. 18.

(21) Srov. *Řehole*, k. 14.

(22) Srov. *Řehole*, k. 15.

(23) Srov. *Řehole*, kk. 7, 12.

(24) Srov. *Řehole*, k. 15.

(25) Srov. *Řehole*, kk. 16, 17, 20.

(26) Srov. *Řehole*, kk. 22-23.

(27) Srov. Congr. gen. 1992, 466.

(28) Srov. PC 2.

(29) *Řehole*, k. 2. Srov. 2 Kor 10,5; 1 Tim 1,5.

(30) XII Cons. Prov., 454.

(31) Srov. *Řehole*, k. 10.

(32) Srov. *Řehole*, k. 11.

(33) Srov. *Řehole*, k. 19.

(34) Srov. *Řehole*, k. 20.

(35) Srov. *Řehole*, k. 21.

(36) *Řehole*, k. 24.

(37) Srov. PC 7; kán. 674.

(38) Congr. gen. 1986, 406.

(39) Srov. GS 41; II Cons. Prov., 93.

(40) Srov. GS 1.

(41) Srov. *Řehole*, kk. 5, 6, 8, 12, 15, 22, 23; a také Congr. gen. 1974, 120.

(42) Srov. *Řehole*, kk. 10-15, se Sk 2,42-46; 4,32-36.

(43) Srov. *Řehole*, kk. 14, 15.

(44) Srov. *Řehole*, kk. 4-6, 8, 22, 23.

(45) Srov. *Řehole*, kk. 4-6.

(46) Srov. *Řehole*, kk. 6, 7, 12.

(47) Srov. *Řehole*, k. 15.

(48) Srov. *Řehole*, kk. 15, 16, 17.

(49) Srov. *Řehole*, kk. 7, 10.

(50) Srov. Flp 3,8.

(51) Srov. *Řehole*, k. 10.

(52) Srov. *Řehole*, k. 19.

(53) Srov. *Řehole*, k. 11.

(54) Srov. PC 6, 15; LG 11; PO 5.

(55) Srov. *Řehole*, k. 14.

(56) Sk 4,32.

(57) Srov. *Řehole*, kk. 22, 23.

(58) Srov. *Řehole*, k. 15.

(59) Srov. *Mutuae relationes* 12.

(60) Srov. Congr. gen. 1986, 419-422.

(61) Srov. *Řehole*, k. 17.

(62) Srov. *Mutuae relationes* 11, 18.

(63) Srov. *Řehole*, k. 9.

(64) Srov. Congr. gen. 1986, 410; Congr. gen. 1974, 126-131; Congr. gen. 1974, 126-131, Congr. gen. 1980, 254.

(65) Congr. gen. 1980, 252.

(66) Srov. I Cons. Prov., 38-42; Congr. gen. 1980, 251-256.

(67) A. Bostius, *De Patronatu et patrocinio B. V. Mariae*, vyd. Daniel a V. M., *Speculum Carmelitatum*, I, Anversa, 1680, č. 1654.

(68) Srov. V Cons. Prov., 223.

(69) Srov. 1 Král 17,1.15; 18,19.21; 2 Král 1,2.

(70) Srov. 2 Král 2,1-13.

(71) Sir 48,1.

(72) Srov. 1 Král 19,1-18.

(73) Srov. 1 Král 18,20-46.

(74) Srov. 1 Král 17,7-24; 21,17-29.

(75) Srov. V Cons. Prov., 229-231; Congr. gen. 1974, 130; Congr. gen. 1980, 255; IX Cons. Prov., 389; S Cons. Prov., 427.

(76) Srov. *De Institutione primorum monachorum*, kn. 4, kk. 2-3, 7; kn. 7, k. 1.

(77) Srov. *Fraternità oranti*, 492.

(78) Srov. Lk 1,35.

(79) Srov. Ez 36,26.

(80) Srov. Lk 1,28-37.

(81) Srov. Lk 2,19.51.

(82) Srov. Lk 2,44-50.

(83) Srov. Lk 1,46-55.

(84) Srov. MC 17, 35; RMa 12, 19.

(85) Srov. Jan 13,13-17; 15,12-17.

(86) Srov. Jan 2,5.

(87) Srov. Jan 19,26.

(88) Sk 1,14.

(89) Srov. Lk 1,39.

(90) Srov. Sk 1,14.

(91) Srov. Preface I ze slavnosti Panny Marie Karmelské; LG 53; SC 103.

(92) Srov. V Cons. Prov., 226-228; Congr. Gen. 1980, 255; IX Cons. Prov., 389, 402; XI Cons. Prov., 437; *Fraternità oranti*, 490, 498.

(93) Srov. Apoštolský list *Neminem profecto latet* Pia XII. z 11. února 1950 a List Pavla VI. legátovi mezinárodního mariologického kongresu z 11. února 1965, uveřejněný v: *AnalOCarm*, 16 (1951), 96-97; ib., 24 (1964-65), 187.

(94) Srov. IX Cons. Prov., 388-389.

(95) Srov. XIII Cons. Prov. v: *AnalOCarm*, 45 (1994), ss. 58, 62, 66.

MARIÁNSKÉ OBRAZY - ANO ČI NE?

P. Gorazd Cetkovský, O.Carm.

Slíbil jsem věnovat v letošním roce na stránkách našeho časopisu co možná největší pozornost tematice mariánské. A abych slib plnil, chci Vám předložit několik myšlenek, o nichž jsme uvažovali při mši svatě o svátku Panny Marie, Prostřednice všech milostí, v kostele v Liboci.

Poté, co jsem se díky loňskému výročí úmrtí Jana z Jenštejna s tímto mužem více sblížil, stále si příležitostně doplňuji svůj obraz o jeho osobnosti. Josef Krása jej v knize o knihách na dvoře Václava IV. zmiňuje jako biskupa, který sám měl silný vztah k umění a zároveň prosazoval užívání umění ve službě zánici a upevňování víry a zbožnosti.¹ Připomeňme si, že období, do něž spadá Jenštejnův život a působení, bylo nazváno „zlatým stoletím české gotiky“. A mimo jiné byla právě tehdy vytvořena celá řada krásných gotických madon, některé přímo jako zakázky Jana z Jenštejna (a jeho následné dary různým kostelům či klášterům).²

Tím víc mne zasáhly výroky Janových současníků, představitelů reformního křídla v české církvi, kteří zastávali k umění opačný postoj. Vzdělaný a slovtuný Matěj z Janova se vyjádřil takto: „Jakmile nějaký obraz je uctíván více než jiné, jakmile se lid častěji u něho zastavuje a svíce zapaluje, má být z chrámu odstraněn.“³

Toto přesvědčení Matěje z Janova – tak jak může být reakcí na výstřelky a přehánění v účtě obrazů nebo relikvií svatých ve 14. století – mi připadlo jako přesný protiklad té zkušenosti, kterou tak mnozí z nás opakovaně prožíváme na místě nám vzácném – v kostele Panny Marie Karmelské v Kostelním Vydří. Vyslechl jsem už toliké vyznání nebo svědectví z úst lidí nejrozumnějšího postavení o tom, jak je toto místo požehnané, jak se tu Bůh sám nebo Panna Maria (a Bůh skrze ni) dotyčnému člověku přiblížili v citelné přítomnosti, důvěrnosti a lásce. A oltářní obraz Panny Marie Karmelské v tom bezesporu hraje svou roli, významně dotváří atmosféru tohoto poutního kostela... (A podobně lze mluvit o jiných svatých místech, kam rádi putujeme.)

Přejdu ze 14. století rovnou do století 20. a k myšlenkám trapisty otce Jeronýma ze Sept Fons, jež byly v podobě dvou knih vydány i u nás česky. Tento zkušený muž modlitby při zpětném pohledu na svůj život a na – jak

on říká – „dobré vlivy“, které jej formovaly, podotýká: „Není nic normálnějšího, než když se náboženský pocit¹ konkretizuje do zaujetí pro nějaký kostel, pro nějaký klášterní kout, obraz nebo sochu. Je to materiální základna duchovní věrnosti. Kdybych ty kostely nenavštěvoval, kdybych nechodil do svatyní zasvěcených Panně Marii, které dokáží zprostředkovat potřebnou ochranu a jež jsou tak pohostinné, náboženství by se pro mne nestalo tím, čím je dosud – blízkostí, úctou, důvěrou, nadějí.“²

Toto tvrzení rovněž zjevně protirečí tomu, jak smýšlí Matěj z Janova.

Další myšlenky k tomuto tématu může vnést do našeho uvažování samo pomyšlení na vyderský obraz Panny Marie Karmelské. Obraz pochází z roku 1709, z období baroka, kdy se jako projev zbožné horlivosti nově rozvinul zájem o pouť, o putování. Zatímco v dřívějších staletích se ovšem jednalo o pouti do velké dálky (do Říma, Compostelly nebo do Jeruzaléma) a jejich cílem byla místa mučednické smrti apoštolů, světců nebo samotného Spasitele, v době barokní vznikla řada poutních míst přímo v našich zemích a ohniskem těchto nových poutních svatyní se stává často právě obraz (příp. socha), kterému se dostává přídomek: „milostný“, tedy zprostředkující Boží „milosti“ nebo přesněji: napomáhající k přijetí milosti. Přitom naprostá většina těchto nových poutních míst jsou místa mariánská. W. Pötzl ve své stati o lidové zbožnosti v baroku³ cituje Kramerův výrok, že četná nová barokní poutní místa „učinila domovinu krajinou sakrální“. Jednodušeji bychom mohli říci: kraj, ve kterém lidé doby barokní žili svůj každodenní život, a nebo kraj docela nedaleký, byl jimi vnímán jako v jistém smyslu posvěcený a napomáhající k posvěcení. V očích tehdejších lidí se kraj jejich domova jevil jako síť (zcela dosažitelných) míst, na nichž se – obrazně řečeno – nebe dotklo země (počátkem poutních míst byly různé zázračné události – „milosti“, tj. zde zažitá ochrana v tísní či nebezpečí, vyslyšení modliteb) a na nichž (a právě na nich!) stojí za to opět vzhlížet ze země k nebi. Jestliže se zbožnost barokního poutníka tak výrazně zaměřuje na „milostný obraz“, souvisí to s přesvědčením nebo spíše zkušeností, že modlitba před určitým obrazem nebo sochou v sobě ukrývá zvláštní sílu... Mám za to, že v této chvíli jsme na samém hrotu opačného názoru, než jaký zastává Matěj z Janova. Přitom chci zdůraznit, že všech svědků víry, jejichž pohledy nebo myšlenky, jsem tu shromáždil, si upřímně vážím a snažím se najít prostřednictvím „dialogu“ mezi nimi správný postoj pro sebe nebo pro

1 Srov. Josef Krása, Rukopisy Václava IV., Odeon, Praha 1971, str. 232.

2 Viz o tom příspěvek Ivo Kořána, Podíl arcibiskupů na zlatém století české gotiky, ve sborníku Pražské arcibiskupství 1344-1994, Zvon, Praha 1994.

3 Citováno J. Krásou, tamtéž.

1 Nemám přístup k originálu, abych mohl ověřovat přesnost překladu, ale slovo „pocit“ mne tu ruší. Raději si namísto něj vkládám: „smysl“ nebo „cit“ či „jemnocit“.

2 Otec Jeroným, Protože navždy trvá dlouho, Karmelitánské nakladatel., Kostelní Vydří 1993, str. 70.

3 Viz: W. Brandmüller, Handbuch der bayrischen Kirchengeschichte, Verlag St Ottilien, sv. II, str. 935.

nás dnes. Moje vlastní zkušenost, kterou nevnučuji, ale kterou zde snad ani nemusím zásadně zamlčovat, mne staví na stranu Jana z Jenštejna, otce Jeronýma a prostého barokního poutníka. Věřím, že Maria v příběhu života každého z nás skutečně je a že tato její přítomnost jemným a přitom cenným způsobem napomáhá k naší spáse. Konkrétní rysy toho, co jsem tu vyslovil tak obecně, můžeme objevovat, rozlišovat a oceňovat každý v neopakovatelné jednatlivosti svého života.

Je mi líto, že si s Matějem tak nerozumíme. Vždyť naopak jeho silný vztah k eucharistii a úsilí o její časté přijímání i v řadách laiků jsou nám i po staletích tolik sympatické. Není nám také jedno, když se Matěj z Janova při svém „obrazoboreckém“ postoji odvolává na Písmo. A přiznám se, že jsem ještě neuvedl celý text z jeho pera, jak je citován v uvedené knize Josefa Krásky. Hodně mi vadí tvrdost, s jakou tu středověký teolog argumentuje, ale přesto mi připadá poučné nyní i zde zbytek citace uvést. Matěj z Janova dále napsal: „Stává se, že v chrámech skrze obrazy dějí se znamení, zázraky, uzdravování. To jest velice nebezpečné a téměř zjevné tajemství a předzvěst Antikrista a dílo ďáblů, aby Kristu bylo ukřivděno a prostí lidé svedeni, přičítajíce jakousi božskou moc obrazu dřevěnému nebo kamennému... zapomínajíce, že jest to dřevo bez smyslu a bez života, neposvěcené aniž požehnané slovem Božím. Každá šibenice v městě je užitečnější a prospěšnější než nějaký nejuctívanější obraz či socha v chrámě. Neboť šibenice jest prostředkem a znamením spravedlností Boží a zmenšením špatnosti lidské, má tedy pevné svědectví v slově Božím, kdežto o obrazech mnoho zlého řečeno jest v Písmě... ano od obrazů a jejich ctění všechna pohanská modloslužba vzala počátek.“ Ještě drastičtější postoj zaujímá Jakub z Kaplice, o němž se píše, že „ukázav na sochu Panny Marie řekl, že by si na ohni z ní raději uvařil hrách.“¹ Za těmito slovy už visí ve vzduchu husitské obrazoborectví. Můžeme si přitom ve své fantazii směle představovat, jak krásná asi mohla být gotická madona, k níž tehdy ukazoval Jakubův prst.

Co se skrývá za těmito radikálními postoji? Možná, jak už jsem zmínil, jde o reakci na dobové výstřelky. Že by se tu také projevoval určitý primitivismus středověkého člověka, na rozdíl od nějž jsme my již kultivováni několika následnými staletími? Nechci soudit ani Matěje z Janova, ani Jakuba z Kaplice. Chci z toho vyvodit něco pro sebe, pro nás. A takto slyším za jejich ostrými slovy obecné varování před přílišným sebevědomím, které může vyplývat z přesvědčení, že v té či oné chvíli „mám pravdu“. I kdybych se (jako tomu bylo v případě Matějově) mohl opírat o značné vzdělání a měl na své straně výroky Písma, přesvědčení, že mám pravdu, mě nesmí svádět

1 Obojí citováno v knize J. Krásky, str. 232.

k agresivitě. Jinak velmi snadno znovu upadneme do postoje, za který jsme na konci uplynulého tisíciletí konali pokání a který svatý Otec pojmenoval tak výstižně: „metody intolerance a dokonce násilí ve službě pravdě.“¹ Ale to už jsme se odchýlili k jinému tématu. Vraťme se k původnímu a uveďme na závěr výňatek z odpovídajícího článku v Katechismu katolické církve:

(...) *Volba vhodného místa není pro opravdovost modlitby lhostejná:*

– *pro osobní modlitbu může být tímto místem „modlitební koutek“ s Písmem svatým a obrazy, aby byl člověk „ve skrytu“ v přítomnosti svého Otce. V křesťanské rodině taková malá oratoř napomáhá společné modlitbě. (...) – pouti ožívují vědomí naší pozemské cesty do nebe. Bývají tradičně dobrou příležitostí k obnově modlitby. Svatyně jsou pro poutníky při hledání jejich živých pramenů místy mimořádně vhodnými pro to, prožívat formy křesťanské modlitby „jako církve“.²*

Když nyní o všech těchto myšlenkách znovu přemýšlím a dávám jim podobu tohoto článku, mohu spatřovat i jejich ovoce pro mne samého za tu dobu, co se jimi zabývám. Citlivěji a s větší úctou předstupuji do presbytáře kostela Panny Marie Karmelské v Kostelním Vydří před svatostánkem a před „milostný“ obraz. Jsem pozornější také v jiných kostelích, kaplích, na poutních místech, i vůči sochám a křížům po širém nebi. A – aniž mi přímá souvislost ihned docházela – provedl jsem reformu svého modlitebního „koutu“. Přejí nám všem zdravý růst ve víře a v jemnosti lásky.

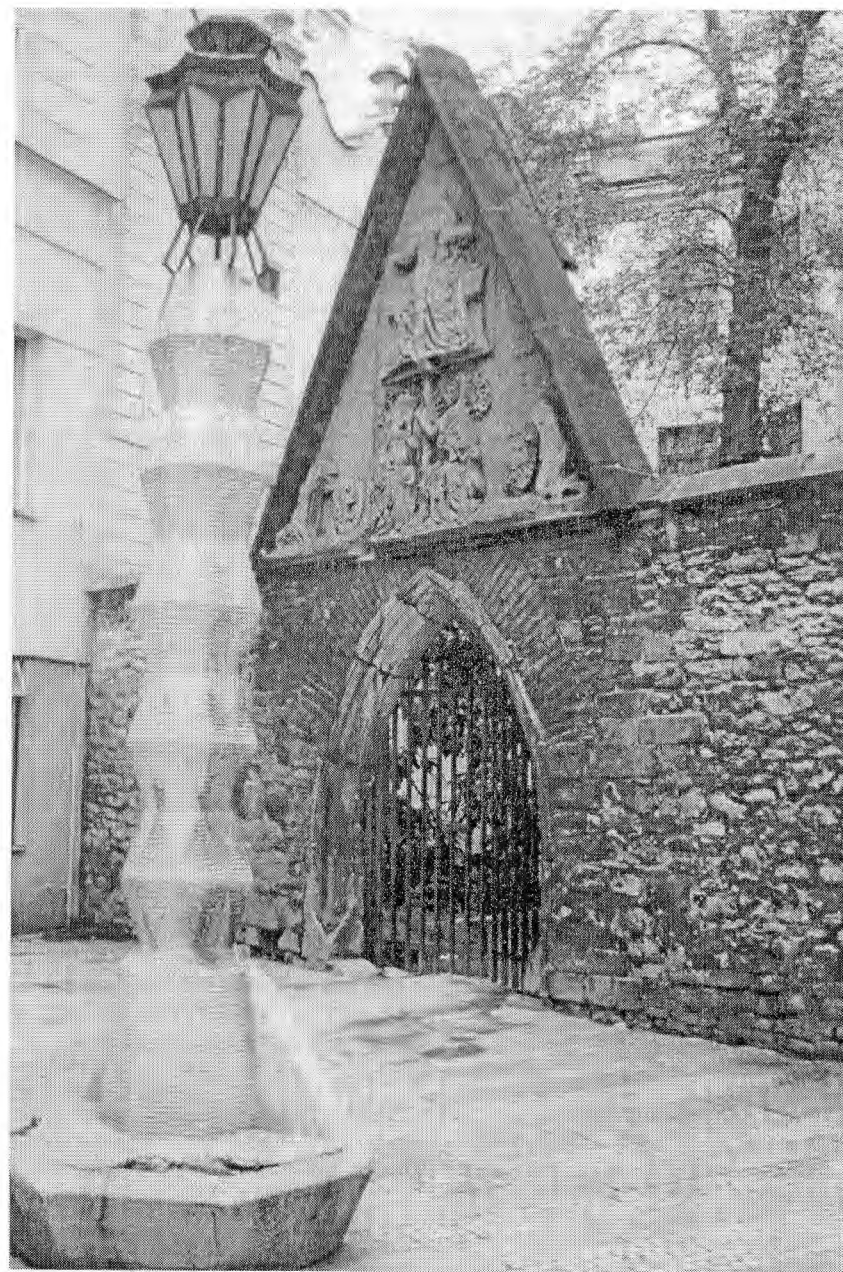
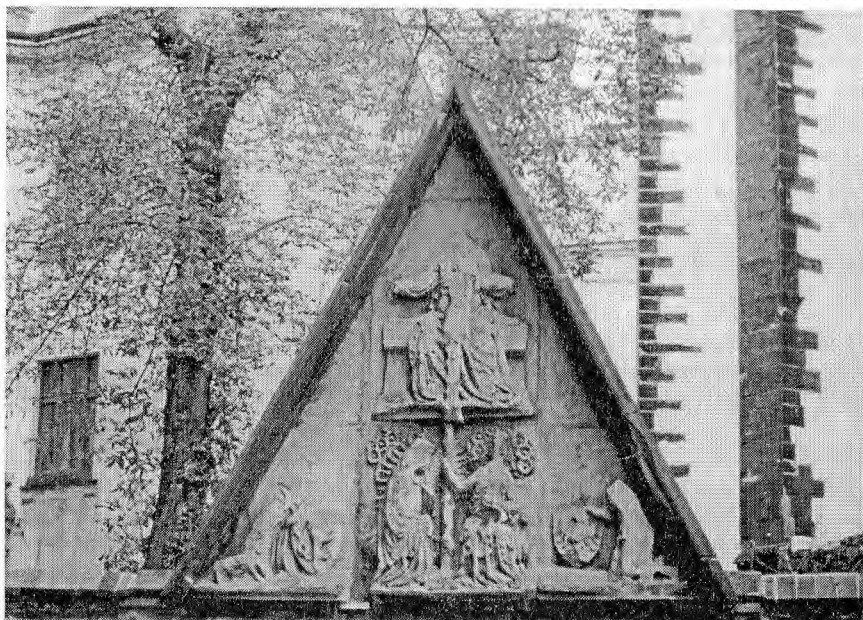
1 Srov. Tertio millennio adveniente, čl. 35.

2 Srov. KKC, čl. 2691. Záměrně se odchyliji od oficiálního českého překladu a překládám doslovněji (i když pouze podle německého a italského překladu), přičemž je mi stále málo srozumitelný smysl výrazu „živé prameny“. Předpokládám, že souvisí s titulem prvního článku citované kapitoly Katechismu, který zní: U pramenů modlitby.

Reliéf Korunování Panny Marie z původně karmelitánského kostela Panny Marie Sněžné v Praze

Tento reliéf, který se dnes nachází za kostelem Panny Marie Sněžné v Praze (nad brankou k bývalému hřbitovu), byl původně pravděpodobně umístěn na věži, která u tohoto kostela stála a která byla po husitských válkách stržena. Mohl být součástí vstupního portálu kostela. Základní kámen k tomuto kostelu a klášteru karmelitánů položil sám Karel IV., a to 3. září 1347 – na památku své korunovace českým králem, která se odehrála den předtím. Námět reliéfu – Korunování Panny Marie – tomu tematicky odpovídá, klečícími donátory po stranách jsou pravděpodobně Karel IV. (na straně korunujícího Krista, s říšskou orlicí ve znaku) a jeho první manželka Blanka z Valois (na straně korunované Panny Marie, se znakem české země). Odborníci soudí, že horní kamenný blok – Nejsvětější Tojice znázorněná jako „Trůn Boží milosti“ – byl v původní dispozici osazen poněkud výše nad Korunováním, než je tomu dnes. Kvalita tohoto uměleckého díla je velmi vysoká. Jeho násilné poničení je třeba připsat husitským nepokojům v Praze na počátku 15. století. A v tom spočívá jeho souvislost s tematikou našeho článku o mariánských obrazech.

Foto: Dominik Bouma.

Z DOPISŮ SV. TEREZIE Z AVILY (2)

Veronika Elisabeth Schmitt, OCD

„Zdůrazňuji vše, co podporuje ctnost, ne tělesné strohosti.“

Po staletí měl „bosý Karmel“ pověst zvláštní kající přísnosti. Avšak dopisy sv. Terezie, reformátorky a zakladatelky tohoto řádu, mluví jinou řečí.

Tak čteme např. v dopise adresovaném jedné z jejích sester, matce Marii od sv. Josefa, převorce v Seville: „...*také bonbóny, kterých jste mi poslala takové množství, chutnají výborně.*“¹ Terezie je zjevně umí vychutnat. Přiznává to jak sama sobě, tak i sestrám a bratřím svého mladého řádu! Převorce ze Salamanky nadšeně píše: „*Mám poustevnu, ze které je vidět řeka. I tam, kde spím, mám tentýž výhled a můžu se jím kochat dokonce z postele, což mi působí mimořádné potěšení.*“² A pateru Graciánovi v jednom dopise radí: „*Přijde-li spánek, užijte si ho. Vy ještě vždy najdete dost času na to, abyste přemýšlel o tom, co je zapotřebí.*“³ Terezie není v žádném případě nějaká tak „umrtvená“ řeholnice, že by už nedokázala připustit lidské city a potěšky. Její intenzivní soucítění s druhými spočívá právě na silně rozvinuté schopnosti vnímat všemi smysly.

Naproti tomu se dívá skepticky na ty, kteří po tělesné stránce dbají na krajní strohost, ale v duchovním životě se honí za pochybnými potěšky: „*Je-li modlitba doprovázena oněmi zmíněnými slastnými pocity, zanechává v naší duši jen ochablost, strach a přecitlivělost vůči těm, kteří si nás nevážejí. Já bych si sama pro sebe nepřála žádnou jinou modlitbu než tu, jež mi dá vyrůst ve ctnostech. I když je provázena silnými pokušeními, vyprahlostmi a sklíčeností, pokládám ji za dobrou modlitbu, jen když z ní vyjde pokornější.*“⁴ Zde je velmi zřetelné, oč reformátorce Terezii jde. „*Zdůrazňuji vše, co podporuje ctnost, a ne tělesné strohosti. Můžete to vidět ve všech našich klášterech,*“ píše pateru Mariánovi.⁵ Toto její naléhání často nebylo pochopeno, což ukazují řádky z následujícího dopisu: „*Říká-li otec Jan od Ježíše, že prý je to moje vůle, aby naši bratři chodili bosí, připadá mi to zvláštní; neboť právě já jsem to vždycky otci Antonínovi zakazovala. Šlo mi o to, aby do řádu chtěli vstoupit schopní muži a nebyli odrazováni přílišnými strohostmi.*“⁶ O vnější „přísnosti“, o rigorismus, který byl její době v klášterním

1 Sämtliche Schriften der hl. Theresia von Jesus, München, Kösel-Verlag, sv. III, str. 479.

2 Sv. III, str. 132.

3 Sv. III, str. 587.

4 Sv. III, str. 352.

5 Sv. III, str. 426.

reformním hnutí velmi aktuální, této reformátorce právě vůbec nejde. Distancuje se od toho. Jí jde o vnitřní obrácení srdce. Mluví o pokoře a o ctnostech, jež jsou pro ni tak důležité, a míní tím ony postoje, které vedou z egocentrické uvězněnosti do sebe sama k otevřenosti – všemi smysly – pro božské i lidské Ty. Člověk se má stát naprosto transparentním pro Boží přítomnost a pro Jeho působení v něm a skrze něho.

„Pečujte přece o své zdraví!“

„*Bohu je Vaše zdraví a Vaše poslušnost milejší než Vaše kající cvičení,*“ píše Terezie svému bratru Lorenzovi, kterého také duchovně doprovázela.¹ „*Toto je znamením, že jste odevzdaný do Jeho vůle, a tuto odevzdanost pokládám za největší dobro, které s sebou přináší cvičení vnitřní modlitby.*“² Terezie jistě napáchala hodně násilí na svém vlastním zdraví tím, že si kvůli nadměrné práci často odpírala spánek. Při zpětném pohledu to však poznala jako chybu. „*Mému zdraví to ovšem škodilo, a proto se bojím, že to mohlo být pokušení,*“ píše otci Gonzalovi Dávila v červnu 1578.³

Zdraví je Boží dar, který máme chránit. Tímto pojetím stojí Terezie v křiklavém protikladu vůči těm, kdo to – právě v její době – s kajícími cvičeními přeháněli. Existuje sotva nějaký dopis, ve kterém by se adresáta neptala na jeho zdraví a jak se mu daří, a obvykle zmiňuje, i jak se po stránce zdraví daří jí. Zvláště starostlivá je vůči svým sestrám a pateru Graciánovi; příležitostně dokonce dává terapeutické rady – až k poskytnutí receptu na pilulky, které jí tolik pomohly. „*Jsem přesvědčená, že užívání těchto léků velmi zmírní vaše utrpení, ba dokonce i tehdy, když budete brát každých čtrnáct dní jen jednu pilulku,*“ čteme v jednom dopise z r. 1581 převorce v Seville.⁴ Nemoci druhých Terezii zneklidňují mnohem víc než její vlastní: „*Ne-vím, co mám dělat, aby se mě nemoci mých převorek tolik nedotýkaly. Pečujte přece o své zdraví, ale ani vy ani sestry nepoužívejte onu 'léčivou' vodu!*“⁵ Když v Seville zuří mor, vytrpí si Terezie smrtelnou úzkost o své sestry a pateru Graciánovi v červnu 1582, několik měsíců před svou smrtí, píše: „*Nepodléhejte (...) pokušení chtít tam odcestovat! To by byla zhoubá pro nás všechny, aspoň pro mě. Bůh vám sice dal zdraví, ale vystavovat ho nebezpečí, to by bylo vhodné leda k tomu, abyste mě připravil o život!*“⁶

6 Sv. III, str. 425.

1 Sv. III, str. 500.

2 Sv. III, str. 501.

3 Sv. IV, str. 40.

4 Sv. IV, str. 441.

5 Sv. III, str. 333.

6 Sv. IV, str. 525.

Ohled na rozpoložení, v němž se člověk právě nachází, zná Terezie i vzhledem k životu modlitby. Věděla o významu psychosomatických souvislostí a o tom, že tělo i duše je třeba vést „mírně“, nemá-li lidská přirozenost utrpět škodu: „*Musíte vědět, že stejně jako ve vnějším světě, tak i v tom vnitřním existují různá 'počasí' a že to ani nemůže být jinak...*“¹ Dává také radu: „*Dbejte občas na to, abyste se prošel pod širým nebem, máte-li stísněnou náladu; neboť to nebrání modlitbě a my musíme proti svým slabostem bojovat takovým způsobem, aby tím netrpěla naše přirozenost. Také to je hledání Boha; neboť kvůli Němu se přece utíkáme k těmto prostředkům a je inu nutné, abychom svou duši vedli mírně.*“²

Terezie sama za svého života v klášteře sotva poznala jeden den bez bolesti. Bez zahořklosti, s velkou dávkou humoru doznává: „... *kdybych netrpěla už ničím víc než svými obvyklými bolestmi, pak je mé zdraví výborné.*“³ Věděla velmi dobře, co to je zničené zdraví. To ji učinilo tak citlivou ohledně zdraví druhých lidí.

Trvalo až do naší doby, než se rozumná péče o zdraví stala v klášteře něčím samozřejmým. Ještě „malé“ Terezii z Lisieux bylo přiměřené lékařské ošetření odpíráno. Její rodné sestry musely nemocné, umírající na tuberkulózu, aby trochu zmírnily její bolesti, vmíchávat morfium tajně do marmelády. Jak by se Tereza ujala této sestry a jak by se jí snažila pomoci! Jak se jí řád v tomto bodě stal nevěrný! Dal přednost špatně chápané askezi před tak lidským a křesťanským postojem své zakladatelky!

Není náhodou, že Terezie v duchovním životě tolik zdůrazňovala rozjímání Ježíšova lidství. Člověk je místem, na kterém se zjevuje Bůh. Vtělení, tuto ústřední pravdu křesťanské víry, stavěla Terezie vždy a v každém ohledu do středu svého života.

„Už nejednám tak, jak jsem byla zvyklá; s láskou jde všechno.“

Svět, příznačnému ctižádostí, silou, tvrdostí a mocí, Terezie čelí lidskými a „mateřskými“ hodnotami. Stále znovu zdůrazňuje, jak je pro ni důležité, aby se ve všem postupovalo s mírností. To je ona vlastnost, které si tolik cení na pateru Graciánovi. „*Věřím, že Vaše Paternita dosáhne mnohého, když postupujete bez hluku a s mírností,*“⁴ píše mu r. 1575, v témže roce, kdy jej poznala. Také převorkám svých reformovaných klášterů radí: „*Převorky mají pamatovat na to, aby (...) svůj úřad vykonávaly s velkou mírnos-*

1 Sv. III, str. 167.

2 Sv. III, str. 152.

3 Sv. III, str. 147.

4 Sv. III, str. 208.

ti. “¹ O sobě samé doznává, že v tomto ohledu prošla procesem poučení se: „*Víte, co do způsobu vedení kláštera už nejednám tak, jak jsem byla zvyklá; s láskou jde všechno.*“²

Několik málo let po její smrti nebude už pro reformovaný Karmel směrodatná Tereziina lidskost, z níž vyrostla její hluboká spiritualita, směr bude udávat životu nepřátelský, asketický životní styl, jenž našel své ztělesnění v novém provinciálově, P. Doriovi. Otce Graciána kvůli jeho „vlažnosti“ z řádu vyhnali. P. Jana od Kříže měl potkat stejný osud; předešel mu tím, že se dobrovolně přihlásil do misií, avšak zemřel ještě před odjezdem. Jako žena dala Terezie své reformě nová měřítka, která tehdejší mužský svět pochopil příliš málo. P. Gracián a P. Jan od Kříže tu tvořili čestnou výjimku. Teprve postupně se v jejím řádu mohla prosadit Tereziina velká lidskost, v neposlední řadě díky vědeckému bádání v naší době, jež vyneslo na světlo původní akcenty reformy.

Ani naše doba není vůči chybným formám duchovního života imunní. Myslím na onu svůdnou „zbožnost výkonnosti“, jež je všude patrná, na tíhnutí k mimořádným jevům, na přeceňování „duchovních“ oblastí života, spojené s pohrdáním věcmi všedními a světskými. Terezie nám ukázala svým životem, jak vypadá pravá spiritualita: nebe a země jsou v ní spojeny v oslovující lidskosti. Terezie chtěla pravost a tím hodnověrnost. To zůstává výzvou dodnes.

„Pozorovala jsem toho tolik, čím kláštery, pokud se tyto věci pokládají za nedůležité, postupně vezmou za své.“

Jde o dobu nejprudších bojů mezi reformovanými a nereformovanými členy řádu. Vše má urovnat nuncius Sega, Tereziin zapřísáhlý odpůrce. Na reformované k němu přicházejí pomluvy všeho druhu, i na samu Terezii: „*O mně vypověděli, že prý jsem potulná a neklidná ženština a že mnou zřízené kláštery byly založeny bez povolení papeže a řádových představených.*“³ Přesto Terezie neupadá do sebelítosti, i když přiznává: „*Pán chce, abychom trpěli, protože nikdo se nezastává pravdy a neřekne ani slovo na mou obranu.*“⁴ Ani otec Gracián, její nejbližší spolupracovník a důvěrník, se jí nemůže zastat. On sám je také pronásledován. Tím Terezie trpí nejvíce. Z prvního provinčního shromáždění reformovaných bratří v Alcalá roku 1581 je Terezie vyloučena. Jako žena nemá právo spolurozhodovat – ona,

1 Sv. III, str. 474.

2 Sv. IV, str. 144.

3 Sv. IV, str. 82.

4 Sv. IV, str. 83.

zakladatelka nové řeholní větve. „*K tomu, co se týká sester, snad přesto smím říct aspoň slovo, vždyť jsem toho pozorovala tolik, čím kláštery, pokud se tyto věci pokládají za nedůležité, postupně vezmou za své,*“¹ píše v únoru 1581 otci Graciánovi, aby ovlivnila stanovy pro sestry. Gracián (jako kandidát, jemuž ona přála,) právě vyšel z prvních voleb jedním většinovým hlasem jako provinciál.

Bylo zapotřebí mnoho času, než se Tereziin duch neodvolatelně prosadil – také (a právě) hlasem žen, jako byly Terezie z Lisieux, Alžběta z Dijonu a Edith Stein. „*Zkrátka, pravda může trpět, ale nezahyne; a tak tedy doufám, že Pán ji odhalí ještě víc.*“²

*Převzato z časopisu Karmelimpulse, ročník 10, 2000/II, str. 5 – 9.
Z němčiny přeložila sestra M. Petra od Zmrtvýchvstalého, OCD.*

KARME L - časopis pro duchovní život

Vydává Českomoravská generální delegatura řádu karmelitánů v Kostelním Vydří.

Odpovědný redaktor P. Gorazd Cetkovský O.Carm.

ISSN - KARME L 1210 - 499X

Podávání novinových zásilek povoleno Českou poštou s. p., ředitelstvím odštěpného závodu Jižní Čechy v Českých Budějovicích, j. zn.: P - 1911 / 97 ze dne 9. dubna 1997.

1 Sv. IV, str. 348.

2 Tamtéž, str. 137.